

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

XXXI. ÉVFOLYAM. ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK BUDAPEST, 1916.
HATODIK FÜZET. KÖZLÖNYE JUNIUS HÓ.

SZERKESZTI: DÉKÁNY MIHÁLY, BUDAPEST, VI. FELSŐERDŐSOR 3.

Miniszterünk kitüntetése.

A király dr. Jankovich Béla v. b. t. t. közoktatásügyi minisztert a vaskoronarend nagykeresztjével tüntette ki. Őszinte örömmel ünnepeljük e kitüntetést, mert ritkán sugárzik a királyi kegyelismerő megnyilvánulása oly méltó egyénre, mint ez alkalommal.

Mikor három és egynegyed évvel ezelőtt alig egy havi államtitkárság után Öfelsége vallás- és közoktatásügyi miniszterre nevezte ki dr. Jankovich Béla v. b. t. t. volt képviselőházi alelnököt, reménnyel és bizalommal köszöntöttük Önagyméltóságát, mert ismert nagytudásától, széleskörű látókörétől, önálló gondolkodásától és erős akaratától sokat vártunk. Vártuk közoktatásügyünk sok égető kérdésének, így a magunk területén tanítóképzésünk újabb s a további fejlődést is biztosító egységes rendezésének közel jövőben való megoldását. Reményünk nem volt indokolatlan, mert sokoldalú élettapasztalata alapján csakhamar fölismerete a reformálást kívánó kérdéseket és azonnal megindította a legszükségesebbnek mutatkozó reformok egyrészesének: a népiskolák kormányzatának és modern felügyeletének, — a polgári iskolák hosszú idő óta függő helyzete rendezésének — és a különböző középiskolák szervezeti és tanulmányi rendje egységesítésének előkészítő munkálatait. A megindított előkészítő munkák között ugyan nem találjuk tanítóképzésünknek a kérdését, de bizonyára azért, mert mint jól tudjuk, ennek a tervezete már régóta teljesen készen van, tehát olyan előkészítésre, mint az említett kérdéseknél kell, nincs is szükség. Erős a bizalmunk, hogy ha az előbb említett kérdések elintéztetnek, azonnal követi azokat az önálló tanítóképzési törvénynek a megalkotása, mert miniszterünk céltudatos munkájából: egész közoktatásügyünknek egységes alap gondolat szerint való rendezési tervéből, nem maradhat ki a tanítóképzés sem.

A tanítóképző-intézetek tanársága mély tisztelettel és lelkesedéssel üdvözli Önagyméltóságát a mostani kitüntetése alkalmából s azt kívánja, hogy reformterveit és minden a magyar közoktatás fejlesztése érdekében tett intézkedéseit siker koronázza.

Tanítóképzés.

Néhány szó a háborus előkészítő tanfolyamokról és a háboru utáni továbbképzésről.

A már katonai szolgálatot teljesítő és majd június végén bevonuló tanulók részére rendezett *előkészítő tanfolyamok*-on serényen folynak a tanítások, hogy a tanfolyamok hallgatására jogosultak¹⁾ elsajátíthassák azokat a minimális ismereteket, melyeknek alapján érettségi bizonyítványt vagy tanítói oklevelet szerezhetnek.

Ez az intézkedés, amellet, hogy a legemberiesebb, hazafias kötelezettséget is ró le katonai szolgálatot teljesítő tanulóinkkal szemben, mert az a célja, hogy a katonai szolgálatban töltött idő dacára se nyuljon hosszabbra ezeknek a tanulmányi idejük, mint rendes körülmények között s ugyanabban az időben fejezhessék be tanulmányaikat, mint itthon maradt társaik. S ez így van helyesen; ha a jogos egyéni érdekeknek a megóvása általános kötelessége az államnak, kétszeresen kötelesség ez azokkal szemben, akik életükkel és vérükkel szolgálják hazánk szabadságát.

A középiskolai tanulóknál ezzel az intézkedéssel teljesen el is van intézve a kérdés, mert itt az egyéni érdekek megóvásán kívül közérdeket érintő szempont nem igen van. A háboru után a szükség érettségizettek bármelyike beiratkozhat az egyetemre vagy más főiskolára, avagy az érettségi bizonyítványhoz kötött bármilyen állásra pályázhat. Ha tovább akar tanulni és meg tud birkózni a maga által választott tanulmánnyal, boldogul, ha nem, más pályára próbálja magát kikepezni, vagy szintén állást vállal.

¹⁾ Lásd e szám *Vegyes-rovatának az előkészítő tanfolyam-ról* szóló részét.

Egészen más azonban a helyzet a tanítói oklevéllel szemben. A szükség okleveleknél az egyéni érdekek megóvása mellett nem hagyhatjuk figyelmen kívül az oklevél birtoklásához kapcsolódó közérdeket: a tanítói oklevélen keresztül a népiskola és az általános népnevelés érdekeit. Hiszen a háboru után talán fokozottabb mértékben lesz kívánatos a magyar nemzeti államra nézve, hogy teljesen képzett, hivatásuk magaslatán álló és a nevelés-oktatás tudatos és tervszerű végzéséhez szükséges pedagógiai ismeretekkel bíró tanítók álljanak a népnevelés szolgálatában. Az a kérdés tehát, hogy a tanítóképző IV. osztályának, sok esetben még a III. osztályának is rendes elvégzését helyettesíteni rendelt mostani előkészítő tanfolyam nyújthat-e annyi általános és pedagógiai ismeretet, hogy azok alapján ezen okleveles tanítókra nyugodtan rábizhatjuk egy iskola, egy község nevelés-oktatását? Próbáljuk a kérdést egészen röviden vizsgálni.

A tanfolyamot elrendelő miniszteri rendelet szigoruan utasítja az egyes tanártestületeket, hogy az idő rövidségéhez alkalmazottan, nagy gonddal és körültekintéssel úgy állítsák össze a tervezeteket, hogy főként az alapvető kérdésekre legyenek figyelemmel. Már most, ha a mostani keretben mozgó tanítóképzésnek a tananyagát vesszük szemügyre és szembe állítjuk a modern tantóképzés színvonalának minimális kívánalmával, tapasztalatból tudjuk, hogy rendes munkásság mellett is alig lehet eleget tenni az egyes évfolyamok tantervi követelményének. A végső célt, a hézagtalan tanítói kiképzést pedig csak úgy lehet némiképen megközelíteni, hogy a rendelkezésre álló teljes időben is csak a legfontosabbakat és legszükségesebbeket dolgozza fel a IV. évfolyam. Ezt a kilenc hónap alatt feldolgozható s elengedhetetlen szükségést még összébb vonni és beleerőszakolni négyheti tanfolyamba, valóban mesterei munkája lehet annak, aki azt egyáltalában meg tudja csinálni.

Mivel a szoros értelemben vett didaktikai kiképzés csak az általános ismeretek nyújtása után következhet, az általános ismeretek nyújtása pedig igen sok tárgynál még a III. évfolyamban sem fejeződött be, sőt a IV. évfolyamnak egészen új közismereti tárgyai vannak, természetes, hogy a tanítói gyakorlati készségnek a nyújtása és az előző évfolyamok elméleti pedagógiai tanulmányainak gyakorlati megvilágítása s így tudatossá tétele, legnagyobb részben a IV. osztálynak a feladata. Ebből azután a dolog természetes rendje szerint az következik, hogy az előkészítő

tanfolyam tervezetében is előbb az általános ismereti anyagot helyezték el s csak azután igyekeztek kielégíteni a szakképzés igényeit is. Hogy ilyformán mennyi idő jut a gyakorlati szakképzésre, nem nehéz elgondolni.

Mindezen aggodalmak dacára mégis föltéve a lehetetlennek mutatkozóról a lehetségest, hogy tudniillik a IV. osztály tananyagát, valamint az előző évfolyamoknak a befejezőhöz szükséges tanulmányi részleteit sikerült összevonni egy szerves egészet képező tervezetbe s ezeket föl is dolgozni, vajjon van-e egyáltalában kilátás arra, hogy ezt a tömör konzumot a hallgatók maradandó értékkel meg is tanulják? Hiszen a napi 7—8 órai tömör előadások mellett tulajdonképen arra sem marad ideje a tanulónak, hogy a hallottakról gondolkozzék, azokról elmélkedjék, nehogy a következő órán hallottak teljesen kiszorítsák elméjéből a megelőző óra anyagát. De gátolja a megértést és a tanulást a hallgatóknak érthető különös lelki diszpozíciója is. Akik már katonai szolgálatot teljesítettek, azok az átélt rendkívüli események hatása alatt megviselt s még meg nem pihent idegekkel, a most bevonulók pedig a jövőjükre való gondolással eltelve ugyyszólván csak türik az előadásokat.

Nagy a valószínűség tehát, hogy e tanfolyamok ugyan kielégítik az egyéni érdekeket, de ezen okleveles tanítók tanítói előkészültsége ahhoz a félbemaradt építkezéshez lesz hasonló, amelynek csak az alapépítménye, legfőljebb a falai vannak meg, de az eddig befektetett munka értékét és használhatóságát biztosító tetőzetnek még a gerendái sincsenek teljesen összehordva.

Nagyon természetes kérdés tehát, lehet-e nyugodtan, minden további szakképzés kötelezettsége nélkül az ilyen nemcsak hézagos, de teljesen hiányos képzettségű tanítóra rábízni a népnevelői munkát? Helyesen mondja Ziller, hogyha a népoktatással baj van, annak oka mindig a tanítóképzőkből kikerült tanítók kellően mély és alapos tudományának a hiánya, amely szükségképen meggátolja őket abban, hogy hivatásuk szellemébe mélyebben behatolhassanak. Hiányos tudománnyal, hiányos módszeres és nevelői készségekkel senki sem lehet jó tanító és nevelő.

Ezért a háboru után, azt hiszem, a legelső kötelességünk, hogy e tanfolyamokon oklevelet nyert tanítók számára *pótló* vagy *kiegészítő* tanfolyamsorozatot szervezzünk, amelyek legelőször, és pedig a mostani kiegészítő tanfolyam tanítására való tekintet nélkül, rendszeresen földolgoznák a IV. osztálynak, a

csak I., II. osztályt rendesen végzettekre nézve pedig még a III. osztálynak tananyagát is hézagtalanul. Erre a célra, tekintve a fejlettebb életkort, három vagy négy egymást követő szünidei hathetes tanfolyam teljesen elegendő lenne.

Természetesen külön választatnának azok, akikre nézve a III. osztály anyagának a rendes eltanítása szükséges és külön a IV. osztályosak. Azt hiszem, az előbbiekre elegendő volna egy vagy kettő-, az utóbbiakra nézve pedig félannyi számú tanfolyam, mint ahány kiegészítő tanfolyam van most, mert ezeknek átlag csak 14—18 hallgatójuk van s így két-két intézet mostani hallgatóit egybe lehet összevonni. Mindenki ott folytathatja csak a kurzust, ahol a legelső hallgatta.

Hogy a pótló tanfolyamsorozat egyes tanfolyamaiban hogyan, milyen alapelvek szerint csoportosított és milyen mennyiségű részlete vétessék fel a IV. osztály anyagának, részletkérdés. Ezt az összes tanfolyamokra nézve egységesen a szakfelügyelői hivatal, esetleg gyakorlati szakegységnek bevonásával állapítaná meg.

Még egy kérdés volna, amit ezen tanfolyamokra nézve tisztázni kell. Ez pedig az, hogy miképpen biztosítható, hogy a kérdéses tanítók tényleg részt is vegyenek az egész tanfolyamsorozaton?

Ennek természetesen több módja van. Legegyszerűbb s az egyéni elhatározás jogát sem sértő mód volna pl. az, hogy az egyes tanfolyamok hallgatásáról évről-évre igazolvány, a teljes sorozat befejezése után pedig vizsgálat alapján bizonyítvány volna kiadandó. Az ilyen bizonyítványok birtokosai a megüresedő jobb javadalmazású és nagyobb városi iskolai állásokra, nemkülönbén tanfelügyelőségi szolgálatokra elsőbbséget nyernének hasonló koru s a háboru alatt katonai szolgálatot nem teljesített kartásaikkal szemben. Azt hiszem, ilyen előzetes feltételek mellett minden szükség oklevéllel bíró tanító nagyon szívesen vesz részt az említett tanfolyamokon, mert azok neki anyagi előnyöket is biztosítanak.

Dékány Mihály.

Adalék magyarhoni tanítóképzésünk multjához.

Általánosan el van ismerve, hogy Mária Terézia hires «Ratio Educationis»-ja oly széleskörű mozgalmat indított közvetlenül és közvetve hazánk közoktatása terén, hogy a legtöbb szervezeti újítás gyökereit e korszakos közoktatásügyi rendelkezésben kell keresnünk. Még a protestánsok sem vonhatták ki magukat egészen a hatása alól, hanem szinte akaratlanul igazodtak vezér-elveihez és intézkedéseihez. Ez áll az ág. h. evangélikusok tanítóképzéséről is. Igaz, hogy a tanítóképzés tekintetében a Ratio csak keveset nyújt, amennyiben csak az u. n. normális iskolákban — és ott is csak úgy mellesleg — elrendeli a leendő tanítók gyakorlati képzését. Ez ugyan mai nézőpontról csak kevésnek tetszik, de valójában kezdetnek mégis elég, mert már az a gondolat, hogy a leendő néptanítókat megfelelő kiképzésben kell részesíteni, nem vezett el többé. Lassan termékenyítően átjárta egész társadalmunkat. Ez időtől kezdve tehát az evangélikusoknál is mind hangosabb lesz az a követelés, hogy a néptanítóknak is valamilyes gyakorlati képzéssel kell birniok.

Az első, aki e téren nem sokat beszél, de annál többet cselekszik, *Tessedik Sámuel* szarvasi ev. lelkész, aki az ő 1780-ban alapított gazdasági és ipariskolájában nem feledkezik meg a néptanítókról sem, mert bizonyos, hogy az ő intézetében egy ideig «szeminaristák» is voltak, akik a reális tárgyak mellett neveléstant, dietetikát, pénz- és kereskedelmi tudományt, technológiát, gazdászatot, chemiát stb. tanultak és az intézet műhelyeiben is foglalatostkodtak; csak azt nem tudjuk, hogy gyakorlati pedagógiai kiképzésöket hogyan irányította Tessedik? Mert az nem hihető, hogy ez a mindenben járatos, fáradhatatlan ember e fontos feladatot elhanyagolta volna. A század utolsó esztendejében jelenik meg névtelenül *Glatz Jakab*, a későbbi bécsi ev. lelkész, igen tanulságos munkája «Freymuethige Bemerkungen eines Ungars über sein Vaterland». Teutschland 1799. Szerző, aki több évet töltött Salzman schneppfenthali nevelőintézetében, világosan látja az evangélikus iskolák ama nagy fogyatkozását, hogy tanítók, tanáraik nem részesülnek gyakorlati kiképzésben. Találón mondja: nem elég, ha néhány gimnáziumon a neveléstant adják élő, mert az elmélet csak keveset használ, ha nincsen praxissal egybekötve (i. m. 257. lap). Az eljárás ugyanis általában az volt, hogy az ifjak elvégezték a gimnáziumok akadémiái tanfolyamait,

azután kimentek egy-két évre valamelyik németországi egyetemre, hazatérve pedig rendszeren magánnevelői állást vállaltak (ez volt az ő praktikus évök) és azután egy teológiai vizsgálat megállása után lelkészeknek, papoknak vagy tanítóknak mehetek. A protestánsok és így az evangélikus iskolák érdekes sajátossága tehát, *hogy a tanítóképzés a fő- és középiskolákhoz kapcsolódott*, «míg a Ratio Educationis s az annak alapján kiadott későbbi rendeletek a tanítóképzést a népiskolához kötötték».

Schedius Lajos egyetemi tanárnak az összes ev. iskolák számára készített tanterve (1806) falusi, polgári, latin és leányiskolák között tesz különbséget és a polgári iskolákról megjegyzi: «Céljok egészséges, értelmes, jó erkölcsű, szorgalmas és a polgári foglalkozások és hivatalok ismeretével ellátott embereket képezni. Közülök azok, akik a pedagógiával és katechetikával megismerkedtek, az elemi iskolai tanítók kötelességeire oktathatók.» A polgári iskolák első három osztályában oly ifjakat lehetne tanítókul alkalmazni, akik a negyedik polgári osztályt és a liceum pedagógiai tanfolyamát vagy az összes gimnaziális osztályok után a liceum pedagógiai tanfolyamát elvégezték. Ők aztán a pedagógia tanárának és az igazgatónak a felügyelete mellett az illető osztályokat tanítják. *Igy születnék meg egy tanítóképző (szeminárium).*¹⁾ Schedius tervét azonban már azért sem igen hajtották végre, mert négyosztályu polgári iskolák nem igen alakultak, hanem legfeljebb polgári *osztályok*, mint az elemi osztályok betetőzői. A gimnáziumokban pedig beérték azzal, hogy a legfelsőbb osztályban továbbra is elméleti neveléstant adtak elő, azt is csak némely helyen.

Ujabb lépés a következő: A Tolna-Baranya-Somogyi ág. h. e. esperesség még 1798-ban foglalkozott egy az egyházmegye kebelében alapítandó iskola tervezetével. Az iskola végre is 1806-ban *Sárszentlőrincen* azzal a célzattal nyílt meg, «hogy a gyülekezetek iskolái számára hazafias érzelmű és a haza nyelvében jártas tanítókat neveljen». E célból az esperesség az egyébként három osztályból álló latin iskola (schola trivialis) tantárgyai közé felvette az éneket, melyben csak azok nyertek oktatást, akik

1) Schedius: Systema rei scholasticae: „Hoc modo Seminarium quasii magistrorum proscholisia, ferioribus suante euascetur, quod sub peculiari cura Professoris artis paedagogicae a Rectoris Gymnasii praeclaros formare poterit institutores publicos.“ (Caput II. és 15.).

tanítói pályára készültek. Ez bizonyára nem volt sok, a főcél a kikerülő ifjakat a kántori teendőik ellátására képesíteni, a tkpi gyakorlati kiképzésről ellenben semmit sem hallunk. Majd ismét 1828-ban arról értesülünk, hogy az esperességben senki tanítói hivatalt nem vállalhat, mielőtt a lőrinci iskolában az előírt vizsgálatot ki nem állotta. Közelebbit — sajnos — erről a vizsgálatról sem tudunk. Később Kiss János, az ismert költő és akkori dunántúli szuperintendens azt ajánlja az esperességnek, hogy «a lőrinci professzor mellé még egy adjunctus tanítót állítson, aki oktatná az iskolamesteri hivatalra menendőket a kalligraphiában, orthographiában, számvetésben, muzsikálásban és énekben, mert az iskola csak így nevelhet igazán képzett tanítókat». Az ajánlatot elfogadják, de az anyagi erők elégtelensége miatt az életrevaló terv testet nem ölthet. 1841-ben Kurcz György hites ügyvéd indítványt terjeszt az esperességi közgyűlés elé az «esperességi oskolának tisztán oskolatanítókat képző intézetté leendő átváltoztatása iránt», mely indítvány azonban nem fogadtatott el. A sárszentlőrinci iskola ezen szervezetével végig éli a mozgalmas 40-es éveket is és csak 1853—4-ben szűnik meg, később pedig új életre támadva Bonyhádra helyeztetett át, de tanítóképzőről többé nincsen szó. Bár nem tartozik szorosan véve ide, de talán érdekes megemlíteni, hogy a sárszentlőrinci iskolában tanult Petőfi Sándor az 1831/2. és 1832/3. tanévekben.

Ez iskola példájából egyébiránt kettőt láthatunk. Egyfelől, hogy az ev. esperességek és kerületek nem együttesen és egyöntetűen, hanem külön-külön gondoskodtak a maguk tanügyi szükségleteinek kielégítéséről és másfelől, hogy az ev. egyház a tanítóképzésnél főleg azt a célt tartotta szem előtt, hogy a leendő tanítók a kántori teendőik végzésére nyerjenek némi előkészületet. Jó ideje tart, míg belátják, hogy a jó tanítóknak egyebekre is van szükségök. Nézzük most az egyes egyházkerületek ebbeli törekvéseit.¹⁾ A *dunántúli* kerületben 1818-ban, 1820-ban, de leghatékonyabban 1826-ban a kemenesaljai esperesség gyűlésén merült fel a kerületi tanítóképző-intézet eszméje. Több hasonló javaslaton kívül Beliczay Jónás kemeneshőgyészi lelkész és esperes ezt az indítványt terjesztette ugyanis elő: «Bizassék meg a soproni főiskola egyik tanára a neveléstannak rendkívüli órákban

¹⁾ A királyhágóntúli (szász) evangélikusok törekvéseitől ezuttal eltekintünk.

való előadásával, a gyülekezet kántora pedig az orgonálás tanításával, hogy a tanítói pályára készülődő fiatal emberek némi szakképzettséggel hagyhassák el az intézetet.» A kiküldött bizottság javaslata alapján 1829-ben Szabó József főiskolai tanárt a neveléstan tanításával, Pitroff orgonistát pedig a zenei tárgyak tanításával bízták meg. Ebből a csirából fejlett ki a ma is virágzó *soproni* tanítóképző-intézet, de a csirák kifejlesztéséhez, az önálló képző létrejöveteléhez a kitünő *Pálffy József* (1812—1869) volt nagygeresdi lelkész fáradhatatlan energiája kellett. Szabó nyugalomba vonulása után (1853—4) ő rá bízták a teológia és a tanítóképző tanfolyam (szeminárium) vezetését. Ő már 1854-ben egy három évfolyamból álló néptanítókat képező intézet tervével lép fel, mely csakhamar meg is valósul. Buzgóságával keresztül viszi, hogy 1858 október 3-án megy végbe a tanítóképző-intézet felavatásának az ünnepe, ezenkívül megveti még az internátus alapját, megírja a még ma is olvasásra méltó *«Utasítás evang. népiskolatanítók számára»*. Pest 1861; és számos becses tankönyvet, csak a gyakorlóiskola (ő egy kétosztályu elemi mintaiskolára gondolt!) felállítását nem érthette már meg. A soproni tanítóképző-intézet további sorsa már nem tartozik ide, csak azt említjük meg, hogy 1883-ban lett négy évfolyamúvá.

Ugyancsak a dunántúli kerületben egy másik lángbuzgalmu ember, *Wimmer Gottlieb Ágost* (1791—1863), a szabadságharcban kifejtett lelkes szerepléséről ismeretes felsőlövői pap, hasonló intézetet hívott az életbe. Az általa alapított szeminárium a *legelső* ilyenü intézet, mely a magyarhoni ev. egyház kebelében létesült (1845). *«Szegény tanítók szemináriumának»* nevezte eleinte intézetét, amivel azt akarta jelezni, hogy a *nép fiait* akarja kitünő tanítókká kiképezni, mert addig a néptanítók sokszor elzüllött teológusok, félig kész gimnazisták, félbemaradt iparossegédek köréből kerültek ki. A szeminárium eredetileg két osztályból és négy évfolyamból állott és mivel elemi (normális) iskolával volt egybekötve, a gyakorlati kiképzésről is gondoskodva volt. Az elemi iskolában pedig a legujabb módszerek szerint tanítottak (ütenyírás, hangoztató módszer, pálcikákkal való számolás). Már kezdetben három tanára volt: Kühne igazgató, Lähne Frigyes és Samárjai Mihály tanárok; 1851—52-ben az intézet a szemináriumból, egy reálosztályból, a négyosztályu gimnáziumból és a háromosztályu normális iskolából állott. A szeminaristák a tanításban a III. és IV. gimnaziális osztállyal voltak kombi-

nálva, csak a nekik való tárgyakat tanulták külön. 1854—55-ben a tanítóképző-intézet szervezete annyiban változást szenved, hogy két preparandista és két szeminarista osztályra osztják. A tantárgyak ezek: vallás, magyar és német nyelv, szám- és mértan, földrajz és történet, természetrajz és természettan, zene, szépirás, rajz. Tanítóisme (Schulmeisterkunde) csak a szeminaristáknál, gyakorlatok az olvasástanításban és honismében a szeminárium felsőbb évfolyamában. 1861-ben az eddig önálló intézet felvétellett a dunántúli kerület kötelékébe, de anyagilag még mindig magára volt hagyatva. Azóta is, tekintve hogy a kerületnek a soproni képzőről is kell gondoskodnia, viszontagságos a felsőlövői tanítóképző élete, de azért fenmaradt a mai napig.

A *tiszai* egyházkerületben a 30-as években esik szó egy önálló tanítóképző-intézet felállításáról. Némethy Pál, miskolci ev. igazgató írja, hogy az 1835—38. években gyakran találkozott Hunfalvy Pállal (aki akkoriban a Podmaniczky-fiúk nevelője volt), aki előtte megemlítette, hogy milyen könnyű volna évenkénti részvények útján tőkét szerezni, melynek segedelmével később vagy hamarabb néptanítóképző-intézetet lehetne felállítani az egyházkerületben; «honnan jó készülletű tanítókat nyerendvén, ezek mind magok állapotján javíthatnának — méhészet, csemete- és gyümölcsstenyésztes által — mind a kor kívánatinak megfelelhetnének». Némethy és Hunfalvy beszélgetésök eredményekép felszólítással fordultak Jozeffy Pál szuperintendenshez, továbbá a kerületi főiskolákhoz és barátaikhoz a szükséges tőke előteremtése végett. Majd az eszme lelkes barátjának, Draskóczy Sámuelnek kérésére ifj. Draskóczy Sámuel kerületi helyettes felügyelő és alispán vállalta el a pártfogást és az aláírások szépen megindultak. A következő évi kerületi közgyűlés (1838) közölte a felszólítást véleményezés végett az esperességekkel és egyházakkal és egy bizottságot is kiküldött a vélemények megvizsgálására. Természetes, hogy a protestáns egyházaknál szokásos lassu ügyvitel most sem tagadta meg magát, de az eszme ennek ellenére többé le nem került a napirendről. (V. ö. Prot. Egyház és Iskola 1842, 91—95. lap.) Nagy érdemeket szerzett az eszme felkarolása körül Vandrák András eperjesi tanár, akinek a döntés megtörténte után fel is ajánlották a *Nyiregyháza*n felállítandó intézet igazgatóságát, de ő nem fogadta el. Így a kerületi bizottság 1847 január 23-án Emericzy Gézáat választotta meg igazgató-tanári minőségben és az intézet 1847 október 1-én

— az eszme tiz évi vajudása után — meg is nyílt. A következő évben kitört szabadságharc azonban a zsenge intézményt el-söpörte. De alig hogy az abszolutizmus alatt az ev. egyház szaba-dabban mozoghatott, újra felvette a tanítóképző gondjait is. 1854-től kezdve a kerületi közgyűlésen állandóan szőnyegen van a kérdés és 1858 november 1-én újra meg is nyílt a képezde Nyiregyházán. Szervezetét Sóhalmy Samu János és Vandrák András készítették. Eszerint a tanítóképző háromévi tanfolyam-ból áll. «A két első év elméletileg gyakorlati tanulmányoknak szolgál, a harmadik főkép alkalmazó, hol a kellőleg gazdagított és tájékoztatott növendék a nyiregyházi népiskolában kellő ellen-örködés és kalauzolás mellett tanít. A tanítási nyelv a magyar, az anyanyelvekben (tót és német) az anyanyelv.» Azonban az egyházkerület szegénysége miatt nem támogathatta kellőleg ala-pítványát és így az intézet (a jó igazgatók: Noszách János, Bán-hegyi István és tanárok fáradozása dacára) csak tengődött, növendékeinek a száma folyton fogyott és így az intézetet megelőző hosszas tanácskozások után 1873-ban *Eperjésre* helyezték át, ahol azóta is működik.

Egymással rokon eredetre pillanthatnak vissza a *szarvasi* (bányakerület) és *selmecebányai* (dunáninneri kerület) tanító-képző-intézetek, amennyiben e helyeken a főgimnáziummal kap-csolatban folyt jóideig a tanítóképzés, míg végre a követelmények fokozódásával új, önálló intézetekként váltak ki a gimnáziumoktól.

Szarvason 1845-ben honosítják meg a zene- és énektanítást a leendő néptanítókra való tekintettel. Majd Placskó István espe-res a tót nyelv tanítására s a katechetikai oktatás módszertaná-nak előadására vállalkozott. Bloch (Ballagi Mór) igazgató ösztön-zésére pedig a tanítóságra készülők üres óráikban bejártak hospitálni és tanítani a gimnáziumi alsó osztályok tanóráira és a népiskolákba. Így tartott 1848-ig. Utána pangás és tengődés. Csak 1860-tól kezdve lép életbe egy két-, majd hároméves tan-folyamu tanítóképző, melybe a főgimnázium VI., VII., VIII. osztályának azon tanulói vétettek föl, kik néptanítói pályára lépni óhajtottak. Ezek a legtöbb tárgyat gimnáziumi osztály-társaikkal együtt hallgatták és külön csak a neveléstant, tanítás-tant, népiskolai tanítás módszertanát, zenét és éneklést tanulták és ezenkívül a közeli ev. népiskolákban a gyakorlati tanítással is megpróbálkoztak. A teljes önállósulás bekövetkezett 1907—8-ban, jelenleg ez intézetnek tanítóképzővé való átalakítása van tervbe véve.

Selmecbányán dr. Szeberinyi János tervezte egy tanítóképző felállítását a 40-es években. De csak fia és szuperintendensi hivatalában második utódja valósította meg a tervet — 1881-ben. A növendékek a latin és görög kivételével mindazt tanulták, mint a felgimnáziumi tanulók és külön a zenét, rajzot, nevelést, tót nyelvet, oktatási módszertant, a nevelés történetét. Végre 1911—12-ben ez a tanítóképző is önállósult.¹⁾

Csak futólag említjük, hogy a nagyrócei tótnyelvű gimnáziummal kapcsolatban is létezett rövid ideig tanítóképző (1868—1874), mely a gimnáziummal együtt szűnt meg, főcélja volt tót nyelven beszélő kántorok képzése. (Hoznek L. esperes szives közlése.) Látnivaló, hogy az ev. tanítóképzés ügye 1848-ig nem állt valami magas színvonalon, de tudjuk, hogy akkor nemcsak nálok, hanem országszerte is általában gyenge lábon állott. Az evangélikusok szűkös anyagi helyzetök dacára észrevették a szükségletet és legalább igyekeztek neki tőlük telhetőleg meg is felelni. A tanítóképzés javítására irányuló mozgalom élére jeles férfiak állottak majd minden kerületben, akik jól tudták, milyen irányban kell az intézeteket fejleszteni, csak az volt a baj, hogy a kifejlesztéshez mindig hiányzott a szükséges anyagi erő. Csak aki ezt tudja, fogja ez intézetek vergődését helyesen megítélni. Egy hibájok azonban feltétlenül volt az evangélikusoknak tanügyi intézkedéseikben: az t. i., hogy inkább terjeszkedtek és alapítottak, semhogy néhány intézet felállítása és belső gyarapítása által az oktatásnak erős központjait létesítették volna. A kerületek, esperességek között igen gyakran verseny volt és nem is mindig nemes verseny; külön, személyi érdekek, féltékenység sokszor a legjobb ügyeket is lesodorták a döntés mezejéről. Talán csak egyszer merült fel a terv (br. Prónay Albert bányakerületi felügyelő ajkán), hogy két kerület, a Bánya- és Tiszakerület, egyesüljön egy intézet felállítására, de ez a terv testté sohasem vált.

Ha tehát az ev. egyházon belül sem volt meg az egyetértés, még nehezebben valósulhatott meg a ref. és ev. egyházak közös célokra való szövetkezése, így egyebek mellett a két hitfelekezet egyesülése egy *közös prot. tanítóképző* felállítására. Ez érdekes

¹⁾ *Breznyik J.*: A selmecbányai ág. h. ev. egyház és liceum története. III., 414 s. k. és a „Csemez“ tanítóképző-intézet értesítője az 1912/13-ik tanévről.

és egyuttal jellemző kísérlet, jobban mondva terv ismertetésével akarjuk e cikket befejezni.

Abban a reménnyel telített korszakban keletkezett, mikor sokan hittek a két prot. egyház egyesülésének (uniójának) lehetőségében. E végecéll előkészítésére közös protestáns főiskolát akartak létesíteni Pesten; ennek keretébe pedig be kellett volna illeszteni a «preparandiát» is. A tervet a főiskolai választmány megbízásából Szőnyi Pál készítette. (A Pesten felállítandó protestáns prae-parandia terve. Buda 1846.) Szőnyi jól ismerte a hazai és külföldi viszonyokat és nem ideált akart felállítani, hanem könnyen elérhető célt kijelölni. «Elégedjünk meg azzal, mennyit tehetünk, ha nem tehetünk annyit, mennyit akarunk. Nem szabad a külföldi példákat szolgálilag követni. Ne akarjuk minden áron német cipőre ütni a magyar sarkantyut.» Ezért a következő négy elvet állítja föl: 1. A preparandia ne legyen a főiskolától elkülönítve. 2. Képezzen falusi és városi tanítókat egyaránt. 3. Elemi, nép, polgári és gimnáziumi tanítók ugyanazon intézetben, de külön években képeztesse (a gimnáziumi tanfolyam két-, a többi egyéves), azon megjegyzéssel, hogy a következő évfolyamba csak az vehető fel, aki az előző évfolyamokat elvégezte. 4. *A preparandia ideiglenes és nem holtig maradandó tanítókat igyekezék képezni.* Szőnyi tehát a dolgot úgy képzei, hogy a főiskolába beiratkozott ifjak tkpi studiumuk (pl. jogi vagy hittani) mellett az iskolatanításra is készülhetnének és a tanítói oklevél megszerzése után három-négy évre tanítói állást vállalhatnának és aztán tovább folytathatnák főstudiumukat. Irónk e sajtóságos javaslatát azzal indokolja, hogy Magyarországon *a tanítóknak nem tudnak illendő fizetést adni*; családos ember tehát e pályán még sem élhet, de indokolja azzal is, hogy az állandó tanító előbb-utóbb belefárad a hivatásába, elmarad a tudomány haladásától és gyötrelmennek érzi munkáját (?). Mindez másképp lenne, ha folyton fiatal erők váltanák fel egymást, kik a négy év letelte után a «holtomiglani kenyérpályára» léphetnének. A kettős tanulmány Szőnyi szerint nem volna megterhelő, mert az I. és II. tanfolyamban hét-hét, a III. tanfolyamban tíz, a IV. és V. évfolyamban szintén heti tíz órában tanulnának csak, a gyakorlati órákkal együtt.

Látnivaló, hogy Szőnyi tervezete megalkuvás a fennállott viszonyokkal. Mivel szerinte az állandó tanítók rendszere szükségszerűen követeli a tanítók tisztességes javadalmazását, az el-

aggottak nyugdíjazását, az özvegyek és árvák ellátását és Magyarország ezt, felfogása szerint, megadni képtelen, egy ilyen átmeneti intézkedés meghonosítását javasolja. (Különben maga is beismeri, hogy egy a reformátusoknál a végső szükség esetén igénybe vett intézményt akarta ezzel általánosítani.) Szőnyi tervezete némi vitát keltett fel a «Prot. Egyházi és Iskolai Lap» hasábjain (1846. és 1847. évfolyam), de nem volt életre való és a változott viszonyok is lehetetlenné tették életbelépését. A nagyszabásúnak tervezett protestáns főiskola az 1855-ben megnyílt egyesült prot. teológiai intézetben nyert alakot, de már 1865-ben az intézetnek ezen egyesült protestáns jellege véget ért, az ág. h. evangélikusok visszavonultak és az intézet ma mint ref. teol. akadémia folytatja tovább az életét.

A felsoroltakat tartottuk érdekesebb, felemlítésre méltó mozzanatoknak a hazai evangélikusok tanítóképzésének a múltjából és mintegy ki akartuk egészíteni a nagyérdemű Sebestyén Gyulának az ezredéves ünnep alkalmára írt művét (Elemi isk. tanító- és tanítónőképzésünk fejlődése. Budapest 1896), melyben a Királyhágón inneni evangélikusokról csak annyit mond, hogy 1845—1847-ig megmozdulnak és Nyiregyházán, Nagyrócén és Felsőlövön gondoskodnak a tanítóképzés ellátásáról.» (i. m. 10.) Ezzel szemben láttuk, hogy a mozgalom előbb indul meg és a jelzett években legfeljebb tetőfokát éri el.

Dr. Szelényi Ödön.

(Használt források — a szövegben említettekén kívül — : Theschedik Sámuel önéletírása. Kiadta Zsilinszky Mihály. Pest, 1873. An das ungarische besonders prot. Publikum detaillirte Erklärung der Ursachen des Entstehens und Einschlafens des ersten Prakt.-Oekonom. Industrial-Instituts zu Szarvas von seinem Stifter S. Teschedik 1798. Sántha H.: A sárszentlőrinci ág. h. ev. egyházközség története. Szekszárd, 1910. Beke Andor: A bonyhádi ág. ev. esperességi alginázium története. Bonyhád, 1895. Papp J.: A soproni ev. tanítóképző-intézet története. Sopron, 1908. Kapi B.: Pálffy József. Budapest, 1907. J. Ebenspanger: Die 50jähr. Geschichte der ev. Schulanstalten zu Oberschützen (Felsőlövő) 1895. Dr. Magyar Győző: Wimmer G. Á. Felsőlövő nagy papja. Budapest, 1910. Benka Gy.: A szarvasi főginázium története. Gyoma, 1895. Simkó E.: A tiszai ág. h. ev. egyházker. coll. tanítóképző-intézet története. Eperjes, 1896. Sas János: Bucusu a tanári pályától. Budapest, 1879.)

Az élő beszéd művelése a tanító- és tanítónő- képzőkben.

Élettani és lélektani tény, hogy a pedagógus testi-lelki tulajdonságai, megnyilatkozásai nagy hatással vannak a tanulóra. Hisz a nevelés mesterséges szuggeszció, melynek sugarai a pedagógus egyéniségéből erednek. Fizikai törvény: amilyen a test felülete, helyzete, tömörsége stb., olyan lesz a sugarak iránya is. Ez természetesen rávonatkozik a pedagógus-egyéniiségére, annak minden megnyilatkozására. Tehát *beszédére* is. A pedagógus leghathatósabb nevelési tényezője: *az élő beszéd*, mely bizonyos szellemi kontaktust teremt az iskolában. Ebből alakul, fejlődik ki a szellemi egység. A mai nagy idők időszerűvé tették a nemzeti szellem kialakítását, melyet főleg *a magyar beszéd kellő művelésével érünk* el. Régi, de mindenkor megszívlelendő közmondás: hogy nyelvében él a nemzet. A nyelv a gondolat külső kifejezője. Amilyen a nyelv, olyanná lesz a gondolat is.

Eszerint nemzeti *öntudatunk*, nemzeti *egységünk* leginkább a magyar nyelv fejlesztése, művelése által érvényesül. A magyar nyelv kultusza egyenlő a nemzeti gondolat, a nemzeti egység kultuszával. Azonban az, aki a nyelv művelésével foglalkozik, elsőbben neki magának kell a helyesbeszédűnek lenni. Annyi tény, hogy minden pedagógus nem lehet szónok, mert a szónoklat is bizonyos tehetségnek a szüleménye. Azonban kívánatos és szükséges, hogy minden pedagógus abban a helyzetben legyen, hogy gondolatait helyesen, fegyelmezve, tisztán, könnyen, érthetően és *szépen* ki tudja fejezni. A pedagógus beszéde *nyilvános beszéd*, melynek vonzónak, lebilincselőnek s szépek kell lenni. A szép, vonzó beszéd leginkább a *kiejtés tisztaságával függ össze*. A kiejtés tisztasága magában foglalja a *hangszint* és a *hangsúlyt* is. A helyes, tiszta kiejtéshez nemcsak a jó, ép beszélőszervek szükségesek, hanem a *beszélőszervek* működésének a *művelése* is. Eszerint nem lesz érdektelen, hogy ha erről a műveletről néhány szót szólnak.

A kiejtést művelnünk kell, még pedig nemcsak *azoknál a tanulóknál, akik bizonyos beszédhibában leledzenek, hanem általában minden egyes tanulóknál*. Ha a fonetika szempontjából vizsgáljuk a képzőintézeti tanulók beszédét, mindegyik *beszédben* találunk kisebb-nagyobb fokú hibákat, rendellenességeket. A laikus

egyén jóformán csak a fokozott beszédhibára ügyel, a kisebbet nem is veszi észre. De az az egyén, aki tisztában van a gyakorlati fonetikával, a beszéd legesekélyebb hibájára is figyelmes. Hogy mit jelent a kiejtés művelése: azt a világ legjobb szónokánál: Cicerónál is találhatjuk, aki az önművelés által a kiejtését a *szépség, a tisztaság legmagasabb fokára emelte*. Kérdés, hogy mit kíván a kiejtés művelése? Kívánja, hogy a művelő, tehát a *tanuló teljesen tisztában legyen saját kiejtésével*. Hogy ezt elérhesse, *ön-tudatossá kell tennie* a kiejtést. Tudjuk, hogy a laikus egyénnél öntudatlanul folyik a kiejtés. Nem figyel a hangok képzésére, kapcsolására, a *beszélőszervek működésére*.

A pedagógusnak azonban szüksége van az *öntudatos kiejtésre*; továbbá ismernie kell a *magyar beszéd fonetikáját*. Az öntudatos kiejtés az elméleten kívül az idevonatkozó *gyakorlatot is követeli*. A gyakorlat bizonyos *érzéketlen alapul*. Legjobb, hogyha a képző *növendékei a tükör előtt végzik ezt a gyakorlatot*, melyben látják beszélőszerveik működését. Itt figyelhetnek meg minden mozgást, melyet a beszélőszervek a beszéd alkalmával végeznek. Eleinte ez a gyakorlat csak az *egyes* hangokat érintse; később át-mehetnek a hangok *különböző kapcsolásaira: az összefüggő beszédre is*. Ezen gyakorlatok által még a legrosszabb kiejtésű tanuló is a legjobb *kiejtésű, szép beszédű* lehet. Tény, mint e lap hasábjai is jelezték, a képző növendékei *állaga a közép, gyengébb tehetséghez tartozik*. Így ebből a szempontból annál is inkább kívánatos a kiejtés, a beszéd *művelése* a képzőn. Mint minden iskolában, ugy-szintén a tanítóképzőben is akadunk a *szép beszédű* és a *tiszta kiejtésű* tanulókra.

Ezek a tanulók két típus körébe tartoznak. Nevezetesen: a *nyelvhallásos* és a *beszédmozgásos* körbe. A nyelvhallásos típusnak kitünő *nyelvérzéke* van. Ez a típus a *nemzeti nyelvérzék* legjobb *művelője*. A beszédmozgásos típus könnyen, szépen beszél. Szereti a beszédet. Ezt a két típust kell tehát állítanunk a *kiejtés, a beszéd művelése élére*. A mai háboru rámutatott a magyar nemzet *alsó rétegei* művelésének a fontosságára. Innen kerül ki a legtöbb tehetség. Hogy a magyar nemzet ereje, lelki fajisága érvényesül, különösen a magyarság alsó rétegeinek eredeti, *hamisítatlan nyelvérzékének köszönhetjük*. Ezt a nyelvérzéket korántsem az akadémia, hanem a falusi iskola fejlesztette, erősítette. Ezt a nyelvérzéket be kell vinnünk a *képzőkbe*, ezen kell művelnünk a növendékek *beszédjét*. Tudjuk, hogy a nagyobb városok nyelve, különö-

sen pedig Budapest nyelve egyre távolodik a *magyar nyelv fonetikai törvényeitől*. Az iskolák hivatása, kötelessége a baj terjedését megakadályozni s a fennálló hibákat orvosolni. A munkát elsőbben a *tanítóképzőben kell kezdeményezni*. Mert amilyen nyelvtudást kap a tanító a képzőn, olyan lesz a munkája is. Minél jobb, szebb, tökéletesebb lesz a nyelvünk, annál biztosabb a létünk, önállóságunk, *lelki fajiságunk* s annál kevésbé kell félnünk a különböző idegen hatásoktól. Ettől függ nemzeti egységünk kialakítása, valamint az iskolák belső egysége is. *Szabolovszky István.*

Különfélék.

Colonel Parker.

Népiskola.

Colonel Parkernek a népiskola reformjára irányuló törekvései Quincy-ben, illetőleg az amerikaiak által quincy módszernek nevezett mozgalomban jut kifejezésre. Ő ugyan a módszer megjelölése elől kitér, amennyiben munkáját reformnak minősíti; a kezdeményezés dicsőségét is elég szerényen másoknak engedi át, amidőn így nyilatkozik: «A quincy módszert a clevelandi iskolákból szereztem, illetőleg láttam ott működésben. Akkor Daytonban (Ohio) voltam tanító és az ottani munka egyáltalán nem elégített ki. Annak reformjába kezdtem. Meglátogattam Cincinnati-t és Clevelandot s mindkettőben s különösen ez utóbbiban oly sugallatot szereztem, mely jobb munkára indított. E városok elemi osztályaiban szabadságot találtam: a kicsinyek csekélyebb számú csoportokra osztattak, a táblán irás és élet. Elég szerencsés lehettem, hogy e munkának Uj-Angliában kezdeményezője lehettem; innen a szóbeszéd a quincy módszerről. Semmi újítást nem követelek.» (Rep. of the Com. of Ed. 1898—9. 609. l.) A quincy-i iskolákban meghonosított eljárásnak lélektani indokolását, a Quincy mozgalom huszonötéves jubileuma alkalmával 1900 április 20-án tartott beszédében dr. Harris T. William, az E. Áll. nevelésügyi biztosa, adja. (I. R. of the Com. of Ed. 1902. 245. l.) Azért ezt ennek alapján adjuk.

A mozgalom, mondja dr. Harris, reform és nem revolúció.

Az országunkban szerte érvényben levő gyakorlatot, mely több oldalról veszélyes, reformálja. A tankönyveknek rabszolgai használatát, mely a szóelmezés elfogadásával, tekintet nélkül annak indokolására és megértésére, megelégedett, kiküszöböli. A kutatás módszere helyett, mely az ismeret minden tételét bizonyítja s az újat és szokatlant azáltal, ami már a gyermek birtokában van, átalakítja. — a tekintélynek azon módszere volt érvényben, mely az életnélküli eredmények föltétlen elfogadását és a vélemények magáévá tételét, azok okaiba való betekintés nélkül, irta elő. Hogy egy ilyen módszer butító, már rég tudott dolog: az elhomályosítja az értelmet, visszaszorítja az egyéniség kifejlődését. Az iskola igazi módszere a felvilágosítás, mely öntevékenységből és eredeti kutatásból ered. A rossz módszer a jóslatszerű tekintélyé, a vak engedelmességé, a holt eredményeké, a bálvány imádásé. Ha csak a növendék az új ismeret megértésében, saját tapasztalatainak kifejezésével, tényleges értelmezőjévé nem tétetik, az iskola lelki rabszolgaságot létesít.

Az iskola fegyelmét illetőleg: rend a gondviselés első fővénye; de az erőszak által létesített külső rend, nem nevelő hatáshoz, — sőt a növendékben lázadó ellenhatást kelt. Isteni rend a gyermek lelkében felélesztett rend szelleméből ered. Az egész világ minden országai közül Amerika azon hely, melyen a gyermek önellenőrzésre, a rendnek szeretetére magáért a rendért, serkentendő. A quincy eljárásnak örök dicsősége marad, hogy erre mindig nagy súlyt helyezett. Eleitől kezdve azt hirdette, hogy az iskolának, a gyermek számára, a szabadság templomának kell lennie.

De térjünk az iskola fő tárgyára és lássuk miként keletkezett annak kiforgatása. Bizonyára helyes meghatározása az iskola feladatának, mely azt oly közvetítőnek fogja fel, mely az egyént azon képességgel ruházza fel, hogy saját tapasztalatát a másokéval — faja tapasztalatával egészíti ki. Legalább is képesítenie kell a növendéket arra, hogy az a bölcsesség ezen készletéhez jusson. És kétséget nem szenved, hogy ezen bölcseséget az irás és nyomtatás őrizte meg. Nem csoda, ha az iskola a nyomtatványra oly nagy súlyt helyez, különösen a világ oly határszéli országában, mely az európai nagy anyanemzetekből, kivándorlás által, csak nemrég népesedett be. Az amerikai civilizáció folytonossága csakis a nyomtatvány által őrizhető meg. Az előszóval tanító bizonyára keveset nyujthat növendékeinek, egybevetve

azzal, amit az az olvasás meterségével maga tanulhat. Egy határországban sokkal fontosabb, hogy minden gyermek megtanuljon jól olvasni, mint ősi országokban, amelyekben a műveltség minden emléke megvan. Annak a nyelvet ép oly jól kell birnia nyomtatott szavaiban szemeivel, mint kiejtett szavaiban füleivel. Itt minden gyermeknek ép úgy szemérméküvé, mint fülérméküvé kell válnia. Kézzele fogható, hogy a szemérméküségnek a fülérméküség fölött nagy előnye, mert a nyomtatott lap nyugodtan vár az olvasóra s megengedi, hogy jelentős ítéletet fontolóra vegyen, mindaddig, míg az oly világossá nem válik, mint a nap, míg a fülérmékü, a beszélő kénye szerint, mondatról-mondatra ugrál. Ami mély és műszaki, ritkán tanulható szóbelileg. Az egyén a természettudományok és mélyreható kutatások eredményeit nem tanulhatja meg, ha az pusztán fülérmékü. Csakis a szemérmékü jut azon képességhez, hogy a természettudományokat és bölcselést a rendszerbe foglalt értekezéseket, valamint a magasabb fokú irodalmat, saját erejére támaszkodva, elsajátítsa. Egy népnek az irni nemtudásból írástudóvá átváltoztatása, fülérméküségből szemérméküvé, az élő tanítótól való függésből az önsegély azon függetlenségéhez juttatni, mely a szemérméküségből ered, kezdetől fogva főtárgya volt az amerikai iskoláknak. De az a rossz módszer sulya alatt vergődött. Ezek között első a theológiai módszer volt, mely a szószék tanításához idomult s a tankönyvek szóemlézését követelte. Ez lelkének szemeivel nem látja azon gyermekek nagy százalékát, kik a meg gondolatlan módszer által velök a nyomtatott lapot meggyüöltették s az emberi tudást megátkoztatták. A rossz módszer grafofobiát, vagyis a nyomtatott szó gyüölletét, vagy a szajkó pergő csacsogását, illetőleg a szavak külső alakja szerint való megragadását, anélkül hogy azok értelme iránt való érdeklődés felköltetnék, eredményez.

Hány jó tanító küzdött ezen módszer ellen? De ezek között egy sem oly komolyan, mint a Quincy mozgalom, mely Colonel Parker termékeny agyából eredt. Minden erélye arra irányult, hogy elejét vegye a tanító szellemi halálának, mely az alaki utasítások szokásának elfogadásából vagy a haladás bármely gépleges fokán való tevékenység megállapodásának gyakorlatából ered. Ennek tulajdonítható, hogy az ő tanítóképzőjéből kitünő tanítók léptek ki. Ezek megmutatták találékonyságukat arra, hogy növényekben érdeklődést és lelkes öntevékenységet létesítsenek.

A nyilvános iskolákat sokat becsmérelték, hogy az a növen-

dékeknél az egyéniséget (individualism) lerontja; azt tartják, hogy annak minden munkája ugyanazon mintaszerinti — géplegesen készült, mint a sok gyárilag készült tű. Tényleg azonban az amerikai uttörők mindig figyelmet keltenek és dicséretet érdemelnek. Lássuk miként támogatja az iskola annak kifejlődését.

Az egyéniség kifejlesztésére két ut van. Az első az akaratosság és a fennálló tekintéllyel való szembehelyezkedés. Az ilyenü egyéniség észszerü életre nem vezet. Az a társadalommal, mint egészszel száll szembe, a társadalom azonban arra van utalva, hogy azt, a közbéke érdekében, letörje. Az egyéniség kialakításának másik módja a közélet fölötti uralom megszerzése, annak indokai és céljainak megértése és az azok elérésére szolgáló legjobb eszközök elsajátítása. Annak, aki társai közt első akar lenni, kell, hogy mindenek szolgája legyen. A gyermek az iskolában megtanulja a természettudományokat, megtanulja a természetet az ember szolgálatába hajtani: s az egészséges egyéniségnek ez egyik alkotó eleme. Azonkívül az irodalom és történelem tanulmánya által — mert az irodalomnak az a rendeltetése, hogy feltüntesse, miként fejlődnek ki a pusztá érzelmek a fogalmak és tettek tisztázására — megtanít bennünket az emberi természet megértésére. A jó iskolák azért az egyéniséget hathatósan fejlesztik. Sajátságos, hogy népes iskola alkalmasabb az egyéniség nevelésére, mint a kevésbé népes; mert az elsőnek, hogy az egyénnek a társas egészszel való összeütközését megelőzze, szükségképen a szabályzatok gondosabban összeállított szervezetével kell rendelkeznie, — nemkülönben a növendék is megismeri azon utat, melyen haládnia kell, hogy társai által el ne nyomassék. Jobb alkalmá van társai észszerü tervei egyeztető mesterségének tanulmányozására. Ha a gyermek jó iskolát látogatott, az emberi természetből sokat megismert, és ha tehetsége volt, megtalálta azon módot, mellyel másokat vezetni lehet: irányzó képességet szerzett. Tényleg ez az ut az egyéniség kialakulása.

A legjobb, ami a Quincy mozgalomról mondható, azon törekvés, hogy az iskoláink növendékei között egészséges egyéniséget iparkodik teremteni.

Bármily csekélység legyen is az, amit az iskola a népnek nyújthat, öt év elégséges arra, hogy az írás és olvasás általános legyen, mihez még a számolás és földismeret elemei járulnak. Ez a szemérzéküség kezdete, lassacsckán azonban oda fejlődik, hogy ezen országban mindenki ujságolvasó lesz. Ez, ha eltekin-

tünk a rossz ujságoktól, nagyon fontos, mert az ujság által teremtett civilizáció, a közvélemény által, kormányoz. Nagy, szabad nemzet nem állhat fenn, esakis az ujság civilizáció és sokkal inkább a közvélemény, mint rendőri szervezet támogatásával, — mert az ujság közvéleményt teremt és azt uralomra juttatja. Ily módon az a szemérzéküség minden polgár számára mindenkorra szükségessé teszi. Eszerint végelemzésben az iskola elég arra, hogy a közvélemény által kormányt létesítsen. Hasonlóképen az iskola képesíti a polgárt, hogy egy olyan korban, melyben az iparnak, mely a nyers anyag termékeit dolgozza fel s kevesebb munkásra van szüksége, magát hivatására újra felszerelje. Az iskola képesíti a munkást annak megtanulására, miként vezesse a gépet úgy, hogy nehéz munkáját elvégezhesse.

«Nagy a népiskola munkája», végzi dr. Harris ismertetését, «civilizációnkban, és legyen áldott, aki az oktatás minőségét javítja s annak fegyelmebe és vezetésébe több emberieséget (humanity) visz be.» (I. R. of Ed. 1902. 245. 1.)

Ami a reformnak a gyakorlati életbe való átültetését illeti, erre nézve leghelyesebbnek vélem magát Colonel Parkert hallani. Ugyanazon jubileumon ugyanis, melyen dr. Harris beszélt, maga Parker is megnyilatkozott s beszédjének főbb pontjai a következők:

A küzdelem a népiskoláért, harc a szabadságért; és Quincy szerencsés volt, hogy részt vehetett azon védelemben, melyen, mint alapon, a köztársaság nyugszik. Egyébként a védelem munkáját maga az iskolabizottság végezte. A felügyelőnek a város iskolái fölött teljes intézkedési szabadság adatott; ennek pedig minden törekvése odairányult, hogy minden tanítót saját erejére támaszkodva tegyen szabaddá. Rendületlenül bizott az embert fejlődés lehetőségében a nevelés által, nemkülönben a szabad kormányzásban, mely azáltal létesül, ha a gyermekek, öntevékenység által szabadságra neveltetnek. Ugy gondolta, hogy a szabadságért való harcot nem a kegyetlen véres háborukban, nem hadseregek és hajóhadak által, hanem a népiskolában, mint amely képző talaja a honpolgárságra nevelésnek, kell megküzdeni. A felügyelőnek vágya ellenállhatlan volt, hogy megtalálja azt, ami igaz és hamis, mit kell a gyermekek életéből kiküszöbölni és mit kell abba bevinni. Sóvárgott azon alkalom után, hogy gondolkodó tanítókkal tegyen tanulmányokat, hogy tanulmányozhassa a gyermekeket, hogy bizonyosságot szerezzen afelől, mi felel meg

nekik leginkább. A tanítói tanácskozmányok voltak a mozgalom központi szervei. Felderítő, kellemes munka volt ez, noha hibákkal és kételyekkel, durva, kialakulatlan, kísérletező, de mindamellert haladó (progressive).

Azok, kik a Quincy mozgalomban valamely sajátos és különös módszert vagy utasítást keresnek, sohasem fogják azt megtalálni. Az eredmény, mely hasonló körülmények mellett mindig várható volt — a haladó mozgalom (progressive movement). «Ha azt kérdeznéd tőlem», mondja Parker, «hogyan mondjam meg a legjobbat annak minden eredménye között, azt mondanám: a kis népséggel való emberibb (human) bánásmód. Arra törekedtünk, hogy azokat tanítsuk, nem mint gyermekeket vagy növendékeket, de mint emberi lényeket.» Minden gyermeknek megvan a maga saját egyénisége, gondolatainak, vágyainak, reményeinek és félelmének, bánatának és örömeinek folyamata. A gyermek gyakran másként gondolkodik az iskolában, mint az életben; pedig a gyermek életének egységesnek kell lennie s az iskolai és otthoni életnek egymást ki kell egészítenie. «Iparkodtunk a gyermeket boldoggá tenni, oly boldoggá, hogy örömmel menjen az iskolába.» A pálcza számüzetett. A vesszőzés azon hitnek közvetlen eredménye, hogy a gyermek születésénél fogva rossz; pedig mi tudjuk, hogy az eredetileg jó. Ezen megismerés tapasztalatból eredt. Emberiesség emberiességet szül. A gyermek arra vágyik, hogy valamit tegyen és sokkal inkább szeretnek jól, mint rosszul cselekedni. Az önzésnek megvesztegetés — százalék, érdempontok, anyagi jutalmak és díjak — által való istápolása beszünttetett. A gyermekekkel való emberies bánásmód valami sajátos módszer által nem létesíthető, egy mély rokonérzésből kell annak erednie. Az elavult, merev, természetellenes rend eltűnt; a semmit nem tevő teljes csendbenülés sanyargattatása ki lett küszöbölve s azt a munka rendje, mely a legjobb eredménnyel összeegyeztethető, váltsa fel. A gyermek kezdte érezni, hogy neki maga-magáért kell tenni, hogy ő egy társadalom tagja, mindazon felelősséggel, mely egy ilyen fontos állapottal jár.

A tanítás elintézésére nézve így nyilatkozik Parker: «A kézikönyvet nem küszöböltük ki; sőt adtunk hozzá.» Szokássá vált, hogy a növendékek a tanév alatt egy kis könyvet átolvasnak, melyet egy értelmes, jól vezetett gyermek eleitől végig — föltéve, hogy annak tartalma izlésének megfelel — rövid idő alatt elolvashat. Nem nagy bölcsesség, vagy tapintat kellett ahhoz.

hogy a gyermekek az akkor kiadott legjobb irodalmi termékekkel láttassanak el. Az irodalmi áramlat az iskolák számára, még nem egészen huszonöt éves, s az ugynevezett kiegészítő olvasás behozatala, mely azelőtt csak kivételes volt, ezidő szerint majdnem általános. A kiejtési könyv (spelling book) a polera helyzetet s a quincy-i gyermekek a kiejtést azon módon tanulták, amint az emberi nem beszélni tanul — szabatos és folytonos írás által. A nyelvtanulás úgy intéztetett, amint annak állandóan intéztetnie kell — annak szabatos használata által. Eljárási szabályok, ahol azokra szükség volt, igénybe vétettek. A betűztető módszer a feledésnek engedtetett át. Az összetömött s kiszáritott adatoknak könyv nélkül (szó szerint) való tanulása a földrajz és történelemben, a lehetőség határáig, kiküszöböltetett. A földrajz tanítása az igazi földdel vette kezdetét, agyag-tészta lett életbe léptetve. Első elég jó talapzatul és keretül egy méhkas, melynek bújja levétetett, szolgált. Homokkal és a szárazföld alakításával a méheket utánoztuk.

Ami a természettudományi tárgyak tanítását illeti, erre nézve Parker így nyilatkozott: «Az iskolabizottság azt követelte, hogy «csak a három R.» (writing, reading, arithmetic = írás, olvasás, számolás); én pedig ezt azon utógondolattal (montalis reservativ) visszhangoztam, hogy, ha Istennek tetszik, egy napon a gyermekeknek az alaki tanításnál jobb táplálékban kell részesülniök: legyen majd kezükben a Teremtő nagy könyve, hogy tanuljanak abból.» Tehát ezen utógondolat abban állott, hogy az olvasmány kezelés keretébe a természettudományi ismereteket is befoglalja. Ez a következőkből is kitűnik. A Willard-iskola vezetését egy a természetet kedvelő vette át. Ez kitömött madarakat hozott. Egy napon Charles Francis Adams (államférfi) és G. Stanley Hall (igen kiváló pszichológus) látogatták meg az iskolát. Felhívásra az igazgató egy kitömött kacsát, melyet a gyermekek sohasem láttak, hozott be. Parker felszólította a gyermekeket (a harmadik évfolyamban), hogy irjanak a kacsáról. A gyermekek jó kedvvel munkához láttak s nemsokára palatábláik, jó írással, szabatos kifejezésekkel s mi fő, helyes gondolatokkal lettek tele írva. A látogatók nagy érdeklődéssel kísérték a munkát. Mr. Adams Parkerhez fordult és mondá: «Ön most természetrajzot tanított.» «Nem», válaszolt Parker, «ez nyelvtanítás volt.» És az is volt, egy kis hátsó gondolattal. Így fogta fel Colonel Parker az egymásra vonatkoztatás (Correlation) elvét.

Ime, ezekben kívántam bemutatni azon általános elveket és tanítási eljárást, melyek által Colonel Parker az amerikai népnevelés reformátora lett. Nem ismeretlen azok nagy része előttünk: hisz közös forrásból merítettünk. Valamint mi, ő is a német pedagógia emlőin táplálkozott, onnan nyert impulzust, serkentést a nagy munkára.

Nem kívánok az egésznek külön méltatására kiterjeszkedni, de két dolgot, melyekből mi is meríthetünk tanulságot, fel akarok említeni. Ezek egyike a százalékok, érdempontok, illetőleg az osztályozás kiküszöbölése; a másik a tankönyvek használata.

Ami az elsőt illeti, Parker a magasabb osztályba való felvitelt a növendékek általános teljesítési képessége alapján, melyet a tanítónak tanítás s a tanultak reprodukciója közben, különösen pedig a végzett írás és egyéb munkák révén, elég alkalma volt megismerni, eszközölte. Ugy volt meggyőződve, hogy az iskola csak így tanít az életnek, a növendékek csak ezen uton serkenthetők arra, hogy oly ismereteket iparkodjanak szerezni, melyeknek gyakor majd a gyakorlatban is hasznát veszik. Az osztályozó eljárás szerint a tanító minden bölcsesége az osztályzatokban merül ki: tanít, nem az élet számára, de, hogy osztályozhasson; a tanuló is nem azért tanul, hogy a tanultaknak gyakor hasznát vehesse, hanem azért, hogy osztályzatot kaphasson. Ilyenformán a tanítási anyag egészen mellékessé válik, fő az osztályzat. Még pedig hányszor csufolta még az osztályzatokat az élet. Akik az iskolában kitűnőnek minősítettek, nem tudtak boldogulni, — iskoláikat alig keresztül uszni tudók pedig fényes pályát futottak meg. Az osztályozás mellett a tanító és növendék mint ellenség állnak egymással szemben: az előbbi, mint cerberus bazsiliskus szemekkel méregeti a szegény felelő növendéket, nem azt vizsgálja, hogy az a tárgy lényegét felfogta-e, hanem az ejtett hibákat számlálja, hogy minősíthesse. Sokszor a növendék feladatát jól megtanulta, de tanítójának kaján tekintete alatt annyira zavarba jut, hogy végre azt sem tudja fiú-e vagy leány; ezzel sorsa meg van pecsételve. Az osztályozás, még a legjobb akarat mellett is, igazságos sohasem lehet: a növendék külseje, fellépésének tetszetős vagy ildomtalan volta, a szülők társadalmi állása stb., a legellenkezőbb törekvés mellett is, lényegesen befolyásolják az osztályozót. Pedig a növendéknek nagyon élénk az érzéke, a legesekélyebb igazságtalanságot észreveszi, minek folytán tanítójában ellenséget kezd látni.

Nem tehetek felőle, de én az abszolutizmus és osztályozó rendszer között nagy rokonságot látok. Az előbbinek, hogy a szolgáltatásban állókat hűségükben és munkásságukban megtartsa, különleges injekciókra — érdemrend, kitüntetés, címek stb. — van szüksége; ilyen injekciók a tanulókra az osztályzatok. Az abszolutizmus mellett, a szolgáltatásban álló nem azért munkálkodik, hogy a köznek használjon, hanem hogy külső elismeréshez jusson; az osztályozásnál is nem a felhasználható ismeret a cél, hanem a jó osztályzat. Ha a növendék a tanultakat iskolából kijöve azonnal elfelejti is, az egészen mellékes: a fő, hogy megvan az osztályzat. Az elmondottak igazolására saját tapasztalatomra is merek hivatkozni. Iskolai korom, különösen zsenyébb éveimben, az abszolutizmus idejére esik. Volt ekkor osztályzat! Nem elégedtek meg az «elégészes» és «elégtelen»-nel, a kettő közé oda szurták az «alig elégészes»-t; az elégtelen után a «rossz» következett; de még ez sem volt a legvégső fok; ezt a «semmi» követte. Így volt ez felfelé is, egészen az «alter ego»-ig.

Az osztályozásban rejlő abszurditást maga a kormány is kezdte sejteni; legalább erre vall, hogy az osztályzatok számát lényegesen leszállította. Ez azonban nem elég; mert a tudás mértéke osztályzatokban meg nem állapítható. Elismerem, hogy a feljebb vitelnek illetőleg képesítésnek valami módját kell találni. Ez más nem lehet, mint annak egyszerű megállapítása, hogy a növendék tudott vagy nem tudott, ennél fogva felsőbb osztályba léphet vagy képesített. A tudásnak fokozatai nincsenek; mert én valamit vagy tudok vagy nem tudok; amit tudok a tudásnál jobban nem tudhatom. Ime egy tanuság, amit Colonel Parker eljárásából meríték.

A másik a tankönyvek használata. Parker a tankönyveket megtartotta ugyan, de azok használatát lényegesen módosította. A tanítás ugyanis szabadon, a tankönyvektől függetlenül, szemlélet alapján eszközöltett. Szemléltetőül, a gazdagon ellátott természettudományi és egyéb gyűjteményekben lévő tárgyak szolgáltak; a tankönyv, illetőleg kézikönyv pusztán az emlékezetet gyámolította, különösen az olvasás gyakorlását támogatta. Ez utóbbi érthetővé válik mindazok előtt, akik az angol nyelv olvasását illetőleg némi tájékozottsággal bírnak. A ritkábban előforduló szókra nézve ugyanis, még egyetemi polgárok is, kiejtési szótára vannak utalva.

Mivel a német nyelvben ily olvasási nehézségek nem for-

dulnak elő, dr. Dittes a tankönyvek használatát illetőleg sokkal radikálisabban járt el. Ő ugyanis a tankönyveket — történeti jellegű tárgyakat kivéve — teljesen kiküszöbölte. Dr. Dittes ugyanis azon kérdést veti fel: Mi szükséges a tanítás sikerének biztosítására? Mire így felel: 1. szemléltetési tárgyra; 2. növendékre; 3. tanítóra. Mindaz, ami ezenkívül van — tehát a tankönyv is, — válaszfalat képez a tanító és növendék között, a növendék figyelmét a valóságos tárgyról a holt betűre tereli, tárgyismeret helyett üres szöbölcseségre vezet; félrevezeti úgy a tanítót, mint a növendéket — amennyiben, ha a növendék folyékonyan recitál, a tanító azt hiszi, hogy az ismeri is a szóban forgó tárgyat, pedig csak üres szavakat, jelentőség nélküli hangokat rak egymás után, — de félrevezeti a növendéket is, amennyiben elhiteti vele, hogy a tudás a szavakban rejlik. Emellett a növendéket figyelmetlenségre, a tanítót tétlenségre csábítja. A növendék ugyanis azt gondolja: minek figyeljek, úgy is ott van a könyvben; a tanító pedig úgy véli, miért készüljek a tanításra, majd eligazít a könyv. Emellett a tankönyv használata az egyénies (individuais) oktatást teljesen kizárja. Minden tanításnak ugyanis, ha gyümölcsözőleg hatni akar, nemcsak az adott helyi viszonyokat, de a növendékek egyéniségét is tekintetbe kell venni; ezt a tankönyvek használata egészen lehetetlenné teszi. Mindezekből pedig dr. Dittes ezen következtetést vonja le: «Le a tankönyvekkel!» A tankönyvek használatát a gyengébb tanítók létezésével óhajtják mentesíteni. Erre válasz, hogy ilyeneknek nem szabad lenni, ha esetleg mégis volnának, azok azonnal eltávolítandók; mert ha az ilyen tanítók végig haladnak is, az ilyen haladás mindennek inkább, csak tanításnak nem minősíthető. A tankönyv minden jó tanító munkájának valóságos kerékkötője. Bizonyára a józan pedagógiával nagyobb mértékben összeegyeztethetetlen utasítás alig képzelhető, mint azon adminisztratív intézkedés, mely még a jegyzetek használatát is megtiltja.

Parker ugyan, a jelzett oknál fogva, a tankönyveket megtagadta, de bennünket az övéhez hasonló indokok nem hátráltatnak. A tankönyvek talán a könyvkereskedőknek s talán a könyvkészítőknek is hasznot hajthatnak; de ez irányadó nem lehet, ránk nézve a tanítás érdeke a döntő. Ime, ez a második tanúság.

Somogyi Géza.

Irodalom.

Az iskolásgyermek lélektana. A Gyermektanulmányi Könyvtár most megjelent hatodik kötete Binetnek, a nagyhirű pszichológusnak a munkáját adja e cím alatt Dienes Valérja dr. fordításában. Binet könyvét nemcsak a nagy tudós neve teszi becsessé, hanem tartalma is, mely mélyreható fejtegetését adja az iskolásgyermek egyéniségének. A gazdag tartalmu könyv egész sorát tárja fel az iskolásgyermekre vonatkozatható kérdéseknek. Fejtegeti a gyermeket az iskolában, ismerteti a gyermek fizikumát s testi fejlettségének mérését, a testi és szellemi fejlettség kapcsolatát; majd a gyermek értelmének méréséről, neveléséről, az emlékezetről, ennek rendellenességéről, továbbá a gyermek szellemi képességeiről, erkölcsi neveléséről szól. Binet nemcsak tudós, hanem író is, mestere a tollnak. Fejtegetései világosak, szellemesek. Az eredeti szépségét a fordító nagy készséggel s ügyességgel adta vissza. Binet könyvének tartalmát mértéknek nevezi. Valóban a gyermek ismeretének mértéke. Szülőknek, hivatásos nevelőknek, de minden művelt embernek el kell olvasni. Kapható a budapesti Eggenberger-féle és minden más könyvesboltban. Ára egész vászonba kötve 6 K, füzve 5 K.

Beküldött könyvek.

A Magyar Könyvtár kiadványai: *Gyulai Pál kölleményei.* Császár Ernő összeállításában. Ára 60 f. — *Trant, a pszichológus detektív.* Benedek Marcell fordításában. Ára 60 f. — *A világháború naplója,* a Magyar Könyvtár becses és nagy érdeklődést keltő háborus sorozata ujjonnan megjelent X. füzetével most már az 1915. évi október—november—decemberi eseményekig viszi a háború anyagát. A füzet ára 60 f. Mind a három füzetet a Lampel R. cég adta ki.

Vegyesek.

Kitüntetések és kinevezések a kultuszminisztériumban. A király a vallás- és közoktatásügyi magyar miniszter előterjesztésére *dr. Neizer Antal* miniszteri tanácsosi címmel és jelleggel felruházott miniszteri osztálytanácsost miniszteri tanácsossá és *dr. Wolff Nándor* miniszteri osztálytanácsosi címmel és jelleggel felruházott miniszteri titkárt miniszteri osztálytanácsossá kinevezte, továbbá *dr. Gothárd Zsigmond* miniszteri osztálytanácsosnak a miniszteri tanácsosi címet és jellegget, *dr. Huszka Jenő* miniszteri titkárnak a miniszteri osztálytanácsosi címet és jellegget, *dr. Edvi Illés Zoltán* miniszteri titkárnak a miniszteri osztálytanácsosi címet és *Vitárius Gyula* miniszteri segédtitkárnak a miniszteri titkári címet adományozta. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter *dr. Tóth István* miniszteri titkári címmel felruházott miniszteri segédtitkárt miniszteri titkárrá, *dr. Eöri Szabó Imre* miniszteri segédtitkári címmel felruházott miniszteri fogalmazót miniszteri segédtitkárrá, *dr. Papp Szilágyi Viktor* miniszteri segédfogalmazót miniszteri fogalmazóvá és *dr. Bujanovics Sándor* fizetéselen miniszteri segédfogalmazót miniszteri segédfogalmazóvá kinevezte.

Előléptetések és kinevezések az állami tanító- és tanítónőképző-intézeteknél. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter kinevezte: *Marianné Günther Anna* pozsonyi m. kir. állami elemi népiskolai tanítónőképző-intézeti r. tanítónőt a VII. fizetési osztályba. — *Grész Ernő* csáktornyai m. kir. áll. el. népisk. tanítóképző-intézeti rendes tanárt a VII. fizetési osztályba. — *Csiki István* székelykereszturi m. kir. áll. el. népisk. tanítóképző-intézeti tanárt a VIII. fizetési osztályba. — *Lechnitzky Gyula* budapesti I. ker. m. kir. áll. elemi népiskolai tanítóképző-intézeti r. tanárt a VIII. fizetési osztályba. — *Ludmann Paula* eperjesi m. kir. áll. elemi népiskolai tanítónőképző-intézeti tanítónőt a VIII. fizetési osztályba. — *Wolszky Emilia* szabadkai m. kir. áll. el. népiskolai tanítónőképző-intézeti tanítónőt a VIII. fizetési osztályba. — *Dr. Inczéné Méray Irén* m. kir. állami elemi népiskolai tanítónőképző-intézeti tanítónőt a VIII. fizetési osztályba. — *Kleiszner Pál* bajai m. kir. állami elemi iskolai tanítóképző-intézeti segédtanárt a IX. fizetési osztályba rendes tanárrá. — *Kopcsán Mihály* lévai m. kir. állami elemi iskolai tanítóképző-intézeti gyakorlóiskolai tanítót a IX. fizetési osztályba. — *Kruspér István* csáktornyai m. kir. állami elemi iskolai tanítóképző-intézeti segédtanárt a IX. fizetési osztályba rendes tanárrá. — *Teszár Irén* kolozsvári m. kir. állami elemi iskolai tanítónőképző-

intézeti tanítónőt a IX. fizetési osztályba. — *Radák Olga* tanítónőképző-intézeti okl. tanárt, Erzsébet Nőiskolai megbizott nevelőnőt elemi népiskolai tanítónőképző-intézeti segédtanítónővé a XI. fizetési osztályba.

Kinevezések az orsz. izr. tanítóképzőnél. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter kinevezte *Lányi Á. Dávid* tanítóképző-intézeti tanárt az orsz. izr. iskolai tanítóképző-intézethez a X. fizetési osztályba segédtanárrá. — *Lőrincz Jenő* tanítóképző-intézeti tanárt az országos izr. iskolai tanítóképző-intézethez a X. fizetési osztályba segédtanárrá.

Gyakorlóiskolai tanítói kinevezés. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter *Tárcza Bertalan* szilágycsehi áll. elemi iskolai tanítót a sepsiszentgyörgyi m. kir. állami elemi iskolai tanítóképző-intézethez a X. fizetési osztályba gyakorló-iskolai tanítóvá nevezte ki.

Hadi bizonyítványok. A folyó iskolai év végén is hadi bizonyítványokat állítottak ki a tanítóképző-intézetek. Ugyanis a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter az 1915. évi XIII. t.-c. 5. §. alapján a legutóbbi népfölkelési szemlén katonai szolgálatra alkalmasnak talált 1898-as évfolyambeli tanítóképző-intézeti tanulók évvégi bizonyítványaira nézve folyó évi ápr. 20-án kelt rendelete úgy intézkedett, hogy *a)* az I., II., III. és IV. évfolyamu osztálybizonyítványok a bevonulások előtt egy héttel vizsgálat nélkül kiadandók; *b)* a IV. évfolyamu osztálybizonyítványokkal egyidejűleg szintén vizsga nélkül az oklevél is kiadandó s erre a hadi oklevelekre a mult évi szöveg alkalmazandó. Az oklevél osztályzatai az osztálybizonyítványból vétetnek át.

Hadi kitüntetések. Az ungvári gör. kath. tanítóképző tanári karában *Volosin Ágoston* c. igazgató a katonai egészségügy terén kifejtett érdemeiért a Vöröskereszt ezüst díszérmét kapta a hadiékítménnyel. *Kaminszky László* tanár, ki mint tartalékos hadnagy Kraszniknál megsebesült, felgyógyulása után az olasz harcúterén a Signum Laudis-szal lett kitüntetve.

Előkészítő tanfolyam katonai szolgálatot teljesítő tanítóképző-intézeti tanulók részére. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a honvédelmi- és hadügyminiszterrel egyetértve az 1897. vagy az ezt megelőző években született azon tanulóknak, kik az 1914—15. iskolai év végén a tanítóképző-intézet III. osztályát eredményesen végezték és magasabb osztályba való fellépésre jogosító bizonyítványt nyertek, de ennekutána katonai szolgálatra bevonultak s ennél fogva tanulmányukat a magasabb osztályban nem folytathatták, hogy rájuk nézve az 1915—16. iskolai év eredménytelenül el ne vesszen és hogy tanul-

mányaikat ezen iskolai év végén befejezhessék, május hó 25-től június hó 25-ig terjedő időben előkészítő-tanfolyamokat rendez. A tanfolyamok végén a IV. évfolyamu osztályképesítőt, ennek sikere után befejező képesítőt tesznek a tanfolyam hallgatói.

Áthelyezés. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter *Bodor Dénes* sepsiszentgyörgyi m. kir. állami elemi népiskolai tanítónőképző-intézeti gyakorlóiskolai tanítót, jelenlegi minőségében a zilahi m. kir. állami elemi népiskolai tanítóképző-intézethez áthelyezte.

Kitiltás az ország összes iskoláiból. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a szegedi áll. felső kereskedelmi iskola két tanulóját, nevezetesen: *Szabó Jenő* felső oszt. tanulót, aki Zentán 1899. március hó 18-án született s róm. kath. vallásu és *Joannovics Józsefet*, aki Szegeden 1899. szeptember hó 10-én született s róm. kath. vallásu, továbbá *Barnert Károlyt*, a késmárki áll. felső kereskedelmi iskola középső osztályának tanulóját, aki Poprádon (Szepes vm.) 1900 évi február hó 12-én született s ág. h. ev. vallásu, súlyos erkölcsi vétség elkövetése miatt az ország összes iskoláiból kitiltotta.

Fogyasztók Országos Szövetsége címmel egy rendkívül fontos társadalmi alakulásnak az előkészületei folynak most Budapesten. A megalakítandó szövetség célja az, hogy az ország fogyasztóinak, valamint a fogyasztás kérdésében érdekelt egyesületnek tömörítése által megteremtse azt az országos *társadalmi érdekképviseletet*, amely szervezeti erejére támaszkodva, biztosítani törekszik a fogyasztóknak jó és olcsó háztartási cikkekkel való ellátását.

Ebből a célból *a)* szervezetébe iparkodik foglalni mindazokat a közigazgatási, társadalmi és gazdasági alakulásokat, (testületeket, egyesületeket, nagyobb vállalatokat stb.) továbbá egyes személyeket, amelyek és akik a háztartásbeli cikkekkel való ellátás kérdésében közvetlenül vagy közvetve érdekelve vannak.

b) Ez érdekképviseleti szervezet tanulmányozza a hazai, valamint külföldi törvényeket, rendeleteket, helyhatósági intézkedéseket, továbbá intézményes berendezkedéseket s az idevágó anyag, s adatok feldolgozása, tanulása alapján kieszközölni törekszik mindazokat a törvényhozási, kormányzati és helyhatósági intézkedéseket, valamint az állami és helyi közigazgatási tényezők által megalkotandó intézményes berendezéseket, (hatósági élelemárverés, a nagyban és kicsinyben való árusítás szabályozása, a bizományosok minősítése, községi üzemek beillesztése stb.) amelyekre a fogyasztási kérdés megoldása céljából szükség van.

c) A fogyasztók jó és olcsó háztartási cikkekkel való ellátásának biztosítása céljából a vasutakkal, a postával, a hajózási vállalatokkal

és egyéb szállító, valamint raktározó intézményekkel s berendezkedésekkel (vásárcsarnokok, raktár- és hűtőházak, közvágóhidak, stb.) érintkezést keresve törekszik megszerezni ama szállítmányozási és tarifális rendelkezéseket, amelyek az élelmi cikkek rendszeres gyűjtésének, raktározásának és irányításának elengedhetetlen előfeltételei.

Ugyanezen cél érdekében az élelmi cikkek forgalmának rendszeres és egyöntetű lebonyolítása, valamint a nagyban való bevásárlás előnyeinek elérése céljából elősegíti egy központi vállalat létesülését. Ennek a vállalatnak engedi át a szövetség amaz intézményes előfeltételeket és jogokat, amelyeket a fogyasztás jó és olcsó kielégítése és a fogyasztók érdekeinek biztosítása céljából sikerült megszereznie, hogy a fogyasztókat egybefoglaló bármely alakulásnak, sőt az egyes fogyasztóknak is biztosítsa a nagyban való bevásárlás összes előnyeit.

Helyreigazítás. Folyóiratunk mult számában Coloner Parkerről szóló cikkben a 157. oldal 23. sorában levő «két féléven» szavak közül kimaradt az *és* szócska; azaz Parker nem két féléven, hanem *két és fél* éven át tartózkodott Berlinben.

Kimutatás

az 1916. január 20-tól április 10-ig befolyt tagsági díjakról.

1912-re: Sárosi István (8 K).

1913-ra: Nagy Sándor (8 K), Benkóczy Emil (1 K), Fekete József (8 K), Fliegl Kálmán (4 K), dr. Fülöp Áron (8 K), Sárosi István (8 K), Torbits Mihály (6 K), Kraft József (8 K).

1914. I. felére: Krcsmarik Endre (4 K).

1914-re: Kovács Béla, Snásel Ferenc, Kin Antal, Nagy Sándor, Benkóczy Emil, Koródy Miklós, Fekete József, Eperjesi kir. gör. kath. tanítóképző, Macskássy Zoltán, dr. Fülöp Áron, Tiefenthaler Etelka, Bocskay István, Ungvári gör. kath. tanítóképző, Ferenczy Izabella, Dittert Ferenc, Kraft József, Orbán Béla, Zorkóczy Ede (8—8 K).

1914. II. felére: Csada Imre (0.67 K), Buday József (2 K), Szalatsy Richárd (4 K).

1915-re: Sarudi Ottó, Kin Antal, Amler Antal, Nagy Sándor, Benkóczy Emil, Csada Imre, Keszler Károly, Koródy Miklós, Fekete József, Sztankó Béla, Eperjesi kir. gör. kath. tanítóképző, Volosin Ágost, Buday József, Csipkés Ilona, Macskássy Zoltán,

Simkó Endre, Rónai Sándor, Vajdits Károly, Szőke Sándor, Fekete Mária, Ungvári gör. kath. tanítóképző, Kovács Béla, Drescher Irma, Herczegh Kamilla, Vásárhelyi József, Ferenczy Izabella, Szalatsy Richárd, Blickling A., Dittert Ferenc, Pálmay Lenke, Kraft József, Orbán Béla, Riszner Ede, Pókász Imre, Zorkóczy Ede (8—8 K).

1915. II. felére: Dr. Baló József (3 K), Mennich Antal (4 K).

1916. I. felére: Nagy Sándor (2.25 K), Benkóczy Emil (1 K), Csada Imre (3.33 K), Koródy Miklós (0.50 K), Gessel Mihály (4 K), Orbán Béla (4 K).

1916-ra: Fuchsné E. Milla, Galambos Mária, Quint József, Végh Ferenc, Frank Antal, Szobolovszky István, Kovács Ernő, Sarudi Ottó, Kin Antal, Lechnitzky Gyula, Oberth Ágoston, Barcsay József, Barabás Endre, Kirchnerné P. Mária, Zoltai Mátyás, Kötse István, Keszler Károly, Fekete József, Urhegyi Alajos, Sztankó Béla, dr. Baló József, Hegedüs János, Kárpáti Ernő, Bokor Irma, Szentgyörgyi József, Angol kisasszonyok Veszprém, Dévai áll. tanítóképző, Engelhardt Ferenc, Budapesti VI. ker. áll. tanítónőképző, Rösler Béla, Lajos Mária, Gömöri Sándor, Molnár Leontin, Esztergomi róm. kath. tanítóképző, Egri róm. kath. tanítóképző, Csiksomlyói róm. kath. tanítóképző, Kolozsvári áll. tanítóképző, dr. Bilinszky Lajos, Holczmann Béla, Vadász Zoltán, özv. dr. Katona Lajosné, Lévai áll. tanítóképző, Szamosujvári áll. tanítóképző, Sepsiszentgyörgyi áll. tanítónőképző, Nagykőrösi ref. tanítóképző, Zombori g. k. szerb. tanítónőképző, Temesvári áll. tanítóképző, Iglói áll. tanítóképző, Szarvasi ev. tanítóképző, Hajduhadházi áll. el. népiskola, Ungvári g. k. tanítóképző, Csepreghy Endre, Farkas Sándor, Rác Erzsébet, Szegedi róm. k. tanítónőképző, Nagyenyei ref. tanítóképző, Pápai áll. tanítóképző, Schön István, Soproni Orsolyarendiek tanítónőképzője, Barkács Mária, Ferenczy Izabella, Sebő Béláné, Drozdy Gyula, Sáropataki áll. tanítóképző, Hodossy Béla, dr. Pauer Ákos, Ujváry Mihály, Decsics József, Éber Sándor, Kis A. József, Révész Károly, Pinkert Zsigmond, Novák Eszter, Chobodiczky Alajos, Grusz Frigyes (8—8 K).

1917-re: Dienes Károly, Sztankó Béla (8—8 K), Oberth Ágoston (1 K), Sarudi Ottó (5.5 K).

Dékány Mihály.